

## ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Н. Зеленко<sup>1</sup>, В. Зеленко<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Національний університет «Львівська Політехніка»,  
79013, м. Львів, вул. Степана Бандери, 12

<sup>2</sup>Львівський національний університет імені Івана Франка,  
79008, м. Львів, вул. Коперника, 3

**Анотація.** У даній статті авторами обґрунтовується необхідність подальшого реформування національної системи соціального захисту в Україні, як одного із ключових чинників підвищення ефективності процесу європейської інтеграції. Базуючись на результатах порівняльних досліджень моделей соціального захисту у Європейському Союзі, вказується на доцільність доцільність фундаментальної трансформації системи соціального страхування в Україні із використанням досвіду країн-учасниць ЄС.

**Ключові слова:** страхові внески, цільові страхові фонди, єдиний соціальний внесок, моделі соціального захисту, соціальне страхування, фонд оплати праці.

### Постановка проблеми

Початок процесів інтеграції між європейськими країнами співпадає із запровадженням у життя Конрадом Аденауером економічної моделі Людвіха Ерхарда, яка передбачала на той час безпрецедентне поєднання економічних та соціальних пріоритетів при формуванні стратегії економічного зростання у післявоєнній об'єднаній Європі. Ці принципи покладено і в основі побудови в Україні соціально-орієнтованої моделі ринкової економічної системи, подібної до тих, що сформовані у провідних країнах Європейського Союзу. Однак, для ефективного розвитку української системи соціального захисту та соціального страхування зокрема, слід досягти злагодженого функціонування усіх її складників, оскільки вона значною мірою являється з'єднуючим компонентом ринку праці та фінансового ринку, впливає на процеси розподілу та перерозподілу національного продукту, економічної динаміки держави загалом. Після підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС якісно нового змісту набувають процеси дослідження та адаптації кращих практик країн-членів щодо формування та реформування як національних європейських моделей соціального захисту, так і створення універсальних рекомендацій для України, закладених у спільній соціальній політиці ЄС.

### Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вагомий внесок у дослідження стратегічних реформ у соціальній сфері присвячено праці О.Ковалю; проблеми „тінізації” економіки України аналізують З.Варналій, І.Вінничук, С.Зюков, Т.Тишук; дослідженням формування систем

соціального захисту країн світу присвячено праці Г. Еспін-Андерсена; Е.Лібанова займається дослідженням впливу демографічних чинників на систему соціального страхування в Україні; І.Ярошенко, Т. Дяченко, Н.Машина, С. Рівчаченко, К. Слюсаренко, М. Садовенко, В. Філіпчук та ін. досліджують формування та розвиток систем соціального захисту та соціального страхування країн ЄС.

**Частини загальної проблеми, які слід дослідити та вирішити.** Проблема реформування системи соціального страхування в Україні, як і соціального захисту загалом досліджується з часу здобуття Україною незалежності. Однак, після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС актуалізувалось реформування національної системи соціального захисту у відповідності з планом імплементації даного договору та з використанням кращого досвіду європейських країн, що і зумовило новий вектор наукових досліджень.

Порівняльний аналіз систем соціального захисту у ЄС показав, що подальших та більш ґрунтовних наукових досліджень в Україні потребують такі проблеми як детінізація ринку праці, відновлення страхового принципу у формуванні коштів цільових соціальних фондів, відновлення принципу соціальної справедливості, прозорість у роботі системи соціального захисту, реальна соціальний діалог в управлінні страховими цільовими фондами, впровадження у життя нових форм соціального забезпечення.

**Метою даної роботи** є порівняльний аналіз моделей соціального захисту (страхування) в державах-членах ЄС та Україні, визначення основних позитивних та негативних сторін кожної із них, а також обґрунтування та пропозиції щодо адаптації найкращих європейських практик в українських реаліях.

#### **Виклад основного матеріалу.**

Сучасний етап розвитку суспільства докорінно змінив уявлення про рушійні сили та співвідношення різних чинників розвитку, про роль і місце людини в цивілізаційному прогресі. Досвід економічно розвинених країн Європейського Союзу свідчить про вирішальне значення саме людського капіталу, якості робочої сили і мотивації ефективної праці. Нова концепція ХХІ століття орієнтована на людський розвиток та поступово витісняє попередню, рушійною силою якої було накопичення матеріального багатства. Саме людський і соціальний капітал забезпечують нині найвищі темпи економічного зростання, і саме ті країни, політика яких спрямована переважно на забезпечення розвитку людського потенціалу (яскравим прикладом виступає ЄС), досягають найвищого рівня добробуту своєї нації.

За стандартами Ради Європи і Європейського Союзу соціальне забезпечення віднесено до системи, яка включає крім соціального забезпечення (через соціальне страхування) також інші форми соціального захисту, зокрема державну соціальну допомогу, а також спеціальний і особливий (додатковий) соціальних захист для окремих категорій населення. Таке розуміння має важливе значення для національного законодавства, оскільки в Україні все ще немає загального закону про соціальний захист населення [7, С. 569].

У системах соціального захисту переважної більшості країн ЄС соціальне страхування посідає визначальну роль, є їх найважливішим елементом. Відтак, порівняльний аналіз західноєвропейських моделей соціального захисту та/або соціального страхування, в силу історичних та політичних обставин, дозволяє зробити відповідні висновки та рекомендації щодо подальшого проведення відповідних реформ в Україні.

Оскільки, обсяги даної статті не дозволяють детально відобразити результати дослідження систем соціального захисту країн ЄС загалом, доцільно подати оцінку основних європейських моделей та детальніше проаналізувати кілька найбільш успішних країн-членів з погляду можливостей адаптації відпо-відного досвіду в Україні. Основоположниками запровадження соціального за-хисту (соціального страхування) у Західній Європі можна вважати канцлера Німеччини Отто фон Бісмарка та лорда Великої Британії Вільяма Беверіджа.

Існує доволі багато класифікацій моделей соціального захисту, однак у даному дослідженні, яке орієнтоване на країни ЄС, оптимально використати класифікацію, здійснену Еспін-Андерсеном у книзі "Три світу капіталізму добробуту". В основі поділу країн на типи Еспін-Андерсен застосовує показники економічного зростання, соціальну стратифікацію у суспільствах, систему розподілу та перерозподілу матеріальних благ, владу профспілок та політичних партій, ступінь впливу державного апарату [14, С. 11–17].

Відтак, системи соціального захисту поділяють на три типи.

*Англо-американська, або англосаксонська модель (ліберальна, модель Беверіджа)* – в основі покладено соціальну підтримку найбільш вразливих верств населення, що реалізується інститутом соціальної допомоги. Державою встановлені єдині тарифні ставки у пенсійному страхуванні. Дія ринкового механізму максимально зберігається. Характерна для Великобританії, Ірландії, а також – США, Канади, Австралії [14, С. 14].

Модель англосакського типу характеризується такими рисами:

1) трирівневий тип соціального захисту, що закріплює за державою надання базових гарантій соціального захисту всьому населенню; за роботодавцем – соціальне (професійне) страхування найманих працівників, в якому часткову участь бере працівник; за працівником – особисте страхування;

2) орієнтація державних соціальних гарантій на прожитковий мінімум, додаткового професійного страхування – на заміщення (компенсацію) заробітку, додаткового добровільного особистого страхування – на реалізацію працівниками своїх особистих можливостей на користь власного соціального захисту;

3) забезпечення державою базових умов життєдіяльності населення – державної охорони здоров'я, надання рівних можливостей для виховання дітей сім'ям з різними доходами через допомогу на дітей і запобігання безробіттю [10, С. 92].

*Франко-німецька (консервативно-корпоративістська, континентальна, Бісмаркська) модель* – держава максимально залучає інших сторін соціального діалогу у реалізації політики соціального захисту: профспілкові організації та об'єднання роботодавців. Органи обов'язкового соціального страхування мають статус громадських організацій. До континентальної системи відноситься Німеччина, Франція, Австрія та Італія [13, С. 15].

Модель Бісмарка побудована на принципі збору страхових внесків, встановлених відповідно до страхових тарифів. Особливий механізм – компенсація виробничих нещасних випадків, що не входить в сферу державної відповідальності, а покладається на особливі структури – так звані неприбутко-ві корпорації «публічного права». Останні ж ведуть свою роботу під контролем державних органів. Таким чином, можна сказати, що ця модель поєднує принципи і державної, і приватної форми соціального захисту. До прикладу, у Німеччині під терміном «соціальне страхування» маються на увазі п'ять видів різних страхових договорів, розроблених соціально-трудохими відомствами на базі Sozial-gesetzbuch (Кодекс

соціального права): державне медичне страхування; державне обов'язкове страхування на випадок хвороби або по старості; пенсійне страхування; страхування на випадок втрати роботи; державне обов'язкове страхування від наслідків нещасного випадку на виробництві [10, С. 93].

*Скандинавська модель (соціально-демократична, шведська, розподільчого соціалізму.* Державна політика базується на гарантуванні громадянам пільг та соціальної підтримки. Забезпечується високим рівнем дотацій з бюджету для підтримки сімей; субсидується сфера державних соціальних послуг; характеризується високими ставками підприємницьких та особистих податків. Ця модель функціонує у Швеції, Фінляндії, Данії, Норвегії, Нідерландах та Швейцарії [13, С. 15].

Пріоритетними завданнями державної соціальної політики вважаються загальна зайнятість і вирівнювання доходів населення та пом'якшення розшарування суспільства за рівнем доходу. Розвинутий державний сектор економіки служить основою фінансування соціальної сфери, зміцненню якої сприяє високий рівень оподатковування. Частка державних витрат у ВВП становить у Швеції 66 відсотків, у Данії 61 відсоток, у Фінляндії 56 відсотків. Основна частина цих витрат іде на задоволення соціальних потреб населення. Досить значну частину становлять і трансферні платежі, завдяки яким відбувається перерозподіл національного продукту на користь найменш забезпечених верств населення. Головною особливістю цієї моделі є універсалізація соціального захисту населення, як гарантованого права всіх громадян, забезпеченого державою. Модель відрізняється високою роллю держави в усупільненні доходів і загальнонаціональних соціальних механізмів керування. Держава забезпечує високий рівень якості й загальнодоступність соціальних послуг (у тому числі безкоштовне медичне обслуговування, освіту й т.п.) [11]. Скандинавський тип соціальної держави характерний універсалізмом і перерозподілом доходів за рахунок прогресивної системи оподатковування населення. Ця модель заснована на системі соціального страхування з певними відрахуваннями внесків працюючих і роботодавців. Боротьба з бідністю поєднується з підтримкою високих стандартів життя всіх громадян [9].

Як свідчать результати проведеного дослідження, як у країнах ЄС, і в Україні зокрема, соціальне страхування завжди входить до системи соціального захисту, виступаючи основним його складником, а окремі види соціальних ризиків в одних країнах покриваються соціальним страхуванням, в інших – соціальним забезпеченням або допомогою.

В загальному, з початку свого заснування ЄС не ставив собі за ціль уніфікацію чи гармонізацію законодавства країн-учасниць щодо здійснення національних політик соціального захисту. Мова швидше йшла про координацію відповідних норм та сфер діяльності держав-членів.

Зазначимо, що відповідно до положень “Договору про заснування Європейського Співтовариства” громадяни країн-учасниць одержали право вільного переміщення, проживання та працевлаштування в межах об'єднання. Однак, таке право породжувало багато суперечностей, в тому числі і у сфері соціального захисту таких громадян, які втрачали національні соціальні гарантії, виїхавши на тривалий період за межі своєї країни. Тому, з метою повної реалізації інституту громадянства ЄС було прийнято ряд основоположних нормативно-правових актів, зокрема: Європейська соціальна хартія 1961 (переглянута 1996) [4] та Хартія Співтовариства про фундаментальні соціальні права робітників [5]. Статтею 42 Договору про заснування Європейського Співтовариства обумовлено право на соціальний захист

громадянам на всій території ЄС, що знайшло своє відображення у Регламенті 1408/71 [3; 6]. Цим документом передбачено, що внески до фондів соціального страхування, зроблені особою в одній із країн-членів ЄС, дають право на соціальний захист в інших державах-членах. Також тут передбачено усунення територіальних обмежень під час використання різноманітних схем соціального захисту з подальшою модифікацією цих схем і т.д.

В загальному законодавство ЄС щодо соціального захисту ґрунтується на відповідних принципах: недопущення дискримінації за національною ознакою; здійснення соціальних виплат незалежно від місця проживання особи; недопустимість надання особі однакових виплат у різних країнах-членах; взаємозалік страхових періодів; належності до однієї країни; недопущення погіршення становища [8, С. 48].

На сьогоднішній відповідальність за політику у галузі зайнятості, соціальних питань та інтеграції поділяється між ЄС та країнами-членами. Європейська Комісія: координує та контролює національну політику; сприяє обміну найкращими практиками у таких сферах, як зайнятість, бідність, соціальне відчуження та пенсії; створює закони та контролює їх реалізацію у таких сферах, як права на роботі та координація схем соціального забезпечення [12].

Окрім того, ЄС вже багато років веде практику співпраці із країнами-сусідами щодо соціального забезпечення, метою якої є дослідження стану соціальної сфери країни, вироблення відповідних рекомендацій щодо координації соціальних політик як одного з положень набуття такими країнами асоційованого членства з ЄС [14].

Главою 21 Угоди про асоціацію України та ЄС передбачається як ряд нових можливостей для нашої держави, так і відповідних зобов'язань. Так, згідно асоційованого членства, Україна має такі можливості: доступ до макрофінансової допомоги ЄС для здійснення подальших реформ у сфері соціального захисту; постійна співпраця з європейськими партнерами щодо адаптації найкращого досвіду ведення соціальної політики тощо.

Однак, статті 420–424 Угоди вказують, що Україна повинна виконати ряд вимог, до прикладу: підвищення рівня зайнятості; зменшення неформального ринку праці; реформування національної системи соціального захисту; залучення усіх сторін соціального партнерства; поступове наближення до права, стандартів та практики ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей; підтримка постійного діалогу з представниками ЄС тощо [1; ст. 420–424].

Якщо провести аналіз української моделі соціального захисту, то, на наш погляд, за принципом своєї побудови вона найбільше відповідає континентальній європейській моделі, хоча за способом фінансування окремих соціальних ризиків, у ній можна розглядити і елементи англо-саксонської.

В Україні система соціального захисту за організаційно-правовою побудовою включає: систему соціального страхування працівників, яка здійснюється цільовими страховими фондами та асигнування за рахунок бюджетів різних рівнів (надання субсидій та різного роду допомог за відповідними програмами).

В Україні передбачено п'ять основних видів соціального страхування: пенсійне; у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та втратами зумовленими похованням; медичне – на випадок хвороби; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; на випадок безробіття та інші види страхування, передбаченні законами України [2, ст. 4]. Реально ж діє чотири види, оскільки медичне страхування лише планується запроваджувати. У сфері пенсійного страхування функціонує лише перший

солідарний та третій недержавний рівень, а обов'язкову накопичувальну систему планують запровадити лише з 2019 р.

До негативних явищ в українській системі соціального захисту віднесемо: значну «тінізацію» ринку праці (близько 40%); постійні кризи в економіці, також низький рівень оплати праці (у порівнянні з ЄС частка капіталу у створеній продукції є вищою, а праці – меншою); «старіння» населення (після окупації частини території чисельність платників внесків зрівнялась із чисельністю одержувачів пенсійних виплат і за прогнозами, ця тенденція тільки погіршуватиметься; посилення трудової міграції найбільш продуктивної робочої сили закордон (особливо до країн Європейського Союзу); значний дефіцит власних надходжень фондів соціального страхування (особливо Пенсійного фонду), що вимушено покривається з державного бюджету; відсутність реального соціального діалогу в управлінні фондами соціального страхування; повільні темпи та непослідовність реформ усієї соціально-економічної системи.

Слід зауважити, що у напрямку адаптації досвіду ЄС останніми роками зроблено декілька нововведень у функціонуванні системи соціального захисту:

- у 2011 р. об'єднано сплату страхових внесків до чотирьох соціальних страхових фондів в єдиний внесок, що суттєво зменшило адміністративне навантаження на працевластувачів;

- з січня 2014 р. з метою детінізації фонду оплати праці введено систему понижуючих коефіцієнтів, однак дана реформа не дала очікуваних результатів через відсутність інших системних реформ в країні;

- у 2015 р. – розпочато процедуру об'єднання цільових страхових фондів: фонду з тимчасової втрати працездатності з фондом від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань (завершено на поч. 2018 р.). Подібно до німецької та польської моделей, де усі соціальне страхування здійснює одна структура. Однак, через незавершеність реформ Пенсійний фонд та фонд на випадок безробіття і надалі функціонуватимуть окремо, як і майбутній фонд з медичного страхування;

- з січня 2016 р. – знову з метою легалізації оплати праці розмір єдиного соціального внеску зменшено з до 22% (попередньо 36,76% – 49,7%, залежно від ступеня ризику на підприємстві) та відмінено його сплату працівниками (до цього – 3,6%). Хоча таке нововведення призвело до суттєвого збільшення дефіцитів бюджетів цільових фондів (особливо Пенсійного), однак її можна вважати ефективною;

- з січня 2017 р. вдвічі підвищено розмір мінімальної заробітної плати (з 1600 до 3200 грн.), як бази сплати соціального внеску та прибуткового податку, а з поч. 2018 р. – до 3700 грн. з подальшим її підвищенням. Реформа приносить очікувані результати;

- з жовтня 2017 р. – суттєві зміни у сфері пенсійного забезпечення: збільшено мінімальний страховий стаж; скасовано спеціальний режим нарахування пенсій (усі пенсії відтепер виплачуються за загальною формулою); окреслено подальші кроки у реформуванні пенсійної системи;

- з липня 2018 р. заплановано здійснювати монетизацію субсидій на житлово-комунальні послуги, а також діють програми пільгового кредитування з енергозбереження (на утеплення житла);

- з поч. 2018 р. стартувала медична реформа, покликана збільшити якість медичних послуг через «переливання» коштів з неформальної сфери в офіційну;

- з 2018 до 2028 року пенсії нараховуватимуться по новому. Реформа передбачає поетапне збільшення вимог до страхового стажу з 25 до 35 років;

- наприкінці 2019 р. у Верховній Раді зареєстровано законопроект №2683 "Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення". Документом пропонується встановити обов'язкову участь у системі накопичувального пенсійного забезпечення всіх категорій працюючих осіб до досягнення ними пенсійного віку та залучення роботодавців до сплати пенсійних внесків на паритетних засадах.

Як бачимо, практично усі перелічені реформи, за прикладом Європейського Союзу покликані сприяти підвищенню виконання соціальних гарантій громадян, гармонізації та ефективному розвитку вітчизняного ринку праці, як базисної умови формування дієвої системи соціального захисту загалом.

В загальному, досвід ЄС свідчить поступове зближення національних систем соціального захисту та формування т.з. «змішаної» його моделі. Підґрунтям для цього служить успішна реалізація як спільної соціальної, так і інших спільних політик співтовариства, які сприяли формуванню спільного ринку, політики зайнятості, підприємництва тощо. Відтак, для реалізації національних політик соціального захисту у державах-членах створюються схожі базові умови, як от вирівнювання економічного розвитку, формування європейського ринку праці, гармонізація відповідного законодавства тощо. Не оминають ці процеси і країни, які стали на шлях європейської інтеграції, особливо ті, що реалізують угоди про асоціативне членство з ЄС (зокрема і Україна), де однією з умов є формування ефективних національних систем соціального захисту.

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011/page11](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page11)
2. Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>
3. Договір про заснування Європейської Спільноти ((консолідована версія) . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994\\_017](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_017)
4. Європейська соціальна хартія від 03.05.1996 (переклад) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994\\_062](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062)
5. Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників від 09.12.1989. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994\\_044](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_044) .
6. Регламент Ради про застосування схем соціального забезпечення щодо осіб, що працюють за наймом, та їхніх сімей під час пересування в межах Співтовариства N 1408/71 (ЄЕС) від 14.06.1971 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994\\_653/page4](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_653/page4) .
7. Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку /А.В. Дутчак // Молодий вчений. – 2017. – № 5 (45). – С. 568–572.
8. Дяченко Т.О. Соціальна політика ЄС: тенденції розвитку, досвід для України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/download/7004/7832](http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/download/7004/7832) .
9. Ільчук Л.І. Світовий досвід моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipzn.org.ua/svitovuj-dosvid-modelej-sotsialnoyi-polityky-ta-yih-mozhlyvist-vykorystannya-v-ukrayini/>

10. Рівчаченко С.Б. Становлення та розвиток соціального страхування в країнах ЄС /С.Б. Рівчаченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 5/1. – С. 191–196.
11. Семігіна Т. В. Соціальна політика у глобальному вимірі: Підручник. – К.: Пульсари, 2004. – 252 с.
12. Employment, Social Affairs & Inclusion. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1> .
13. Esping-Andersen G. The Three Worlds Welfare Capitalism. Cambvidge: Polity Press, 1990. pp. 9–54. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.researchgate.net/publication/243774920\\_The\\_Three\\_Worlds\\_Of\\_Welfare\\_Capitalism](https://www.researchgate.net/publication/243774920_The_Three_Worlds_Of_Welfare_Capitalism)
14. Social protection and social inclusion in Ukraine, Belarus and Moldova. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&langId=en&newsId=892&furtherNews=yes>

### References

1. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom. – Retrieved from: URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011/page11](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page11) (in Ukrainian).
2. Zakon Ukrayiny «Osnovy zakonodavstva Ukrayiny pro zahal'noobov'yazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannya». – Retrieved from: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian).
3. Dohovir pro zasnuvannya Yevropeys'koyi Spil'noty ((konsolidovana versiya). – Retrieved from: URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994\\_017](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_017) (in English).
4. Yevropeys'ka sotsial'na khartiya vid 03.05.1996 (pereklad) [European Social Charter on 03/05/1996]. – Retrieved from: URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994\\_062](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062) (in English).
5. Khartiya Spivtovarystva pro osnovni sotsial'ni prava pratsivnykiv vid 09.12.1989. – [Community Charter of Fundamental Social Rights of Workers of 09/12/1989. – Retrieved from: URL: [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994\\_044](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_044) (in English).
6. Rehlament Rady pro zastosuvannya skhem sotsial'noho zabezpechennya shchodo osib, shcho pratsuyut' za naymom, ta yikhnikh simey pid chas peresuvannya v mezhakh Spivtovarystva N 1408/71 (YEES) vid 14.06.1971 r. – [Council Regulation on the application of social security schemes to persons employed and their families when moving within the Community N 1408/71 (EEC) of 14.06.1971 g.]. – Retrieved from: URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994\\_653/page4](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_653/page4) (in English).
7. Dutchak A.V. Sotsial'ne zabezpechennya hromadyan: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku [Social security of citizens: current status and prospects]/A.V. Dutchak // Molodyy vchenyy. – 2017. – № 5 (45). – S. 568–572 (in Ukrainian).
8. Dyachenko T.O. Sotsial'na polityka YES: tendentsiyi rozvytku, dosvid dlya Ukrayiny. – [EU social policy: trends, experience for Ukraine]. – Retrieved from: URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/download/7004/7832> (in Ukrainian).
9. Il'chuk L.I. Svitovyy dosvid modeley sotsial'noyi polityky ta yikh mozhlyvist' vykorystannya v Ukrayini. [World experience models of social policy and their potential use in Ukraine]. – Retrieved from: URL: <http://ipzn.org.ua/svitoviy-dosvid-modelej-sotsialnoyi-polityky-ta-yih-mozhlyvist-vykorystannya-v-ukrayini/> (in Ukrainian).
10. Rivchachenko S.B. Stanovlennya ta rozvytok sotsial'noho strakhuvannya v krayinakh YES [The formation and development of social security in the EU] /S.B. Rivchachenko // Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini. – 2012. – № 5/1. – S. 191–196 (in Ukrainian).
11. Semyhina T. V. Sotsial'na polityka u hlobal'nomu vymiri [Social policy in a global dimension]: Pidruchnyk. – K.: Pul'sary, 2004. – 252 с. (in Ukrainian).



12. Employment, Social Affairs & Inclusion. – Retrieved from: URL: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1> (in English).
13. Esping-Andersen G. The Three Worlds Welfare Capitalism. Cambridge: Polity Press, 1990. pp. 9–54. – Retrieved from: URL: [https://www.researchgate.net/publication/243774920\\_The\\_Three\\_Worlds\\_Of\\_Welfare\\_Capitalism](https://www.researchgate.net/publication/243774920_The_Three_Worlds_Of_Welfare_Capitalism) (in English).
14. Social protection and social inclusion in Ukraine, Belarus and Moldova. – Retrieved from: URL: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&langId=en&newsId=892&furtherNews=yes> (in English).

## FEATURES OF FUNCTIONING OF EUROPEAN SOCIAL PROTECTION MODELS: EXPERIENCE FOR UKRAINE

N. Zelenko<sup>1</sup>, V. Zelenko<sup>2</sup>

<sup>1</sup>National University «Lviv Polytechnic», 6 Konovaltsia str., Lviv 79013

<sup>2</sup>Ivan Franko National University of Lviv, 3, Kopernyk St., Lviv 79008

In this article, the authors substantiate the need for further reforming of the national social protection system in Ukraine, as one of the key factors for improving the effectiveness of the European integration process.

It is indicated that it is human and social capital that is currently providing the highest rates of economic growth, and those European countries, policies of which were primarily aimed at ensuring the development of human potential, have reached the highest level of nation well-being. In the social protection systems of the vast majority of EU countries, social insurance plays a decisive role and is an essential element of it. The founders of the introduction of social security (social insurance) in Western Europe are considered the chancellor of Germany Otto von Bismarck and the Lord of the United Kingdom William Beveridge.

At the heart of the division of countries into types Espin-Andersen uses the indicators of economic growth, social stratification in societies, the system of distribution and redistribution of material goods, the power of trade unions and political parties, the degree of influence of the state apparatus. European social protection systems are divided into three types: the Anglo-American or Anglo-Saxon model (liberal, Beveridge's model); Franco-German model (conservative-corporatist, continental, Bismarck's); Scandinavian model (social-democratic, Swedish, of distributive socialism). At present, the EU is pursuing the policy of coordinating national social protection systems.

The Ukrainian model of social protection, by the principle of its functioning, most closely corresponds to the continental European model, although the Anglo-Saxon elements can be noted in the way of financing particular social risks.

When we look at the results of comparative research of EU social protection models, it points out that Ukrainian social insurance system should be transformed with considering the experience of EU Member States.

**Keywords:** insurance trust funds, single social contribution, model social security, social insurance, payroll fund.